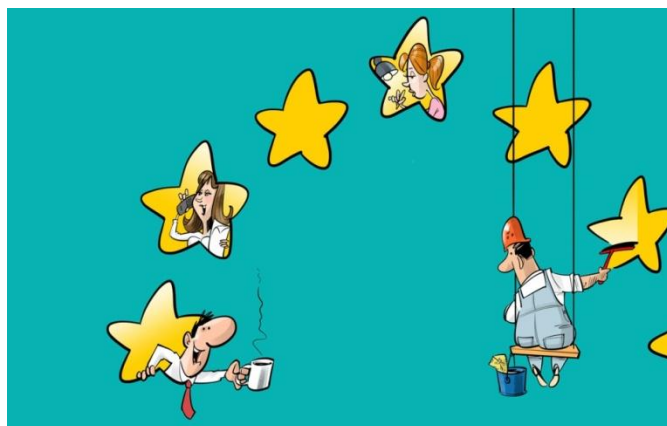

ЗА ДА ИМА УЧАСТИЕ: Индекс на гражданското участие в България Методология

ЗА ДА ИМА УЧАСТИЕ: Индекс на гражданското участие в България®

Въведение

Сдружение Форум Гражданско Участие (ФГУ) е мрежа от над 100 неправителствени организации от цялата страна, активно работещи за подобряване на средата и практиките на участие във вземане на решения на местно и национално ниво. Стремещът на мрежата е да създаде реални условия и да провокира повече активност сред гражданските организации, за да участват пълноценно в процесите на формулиране на политики и да изискват отчетност от публичните власти.

Контекст

Идеята за разработване на методологията и индекса е вдъхновена от постоянната динамика на активността на гражданите и организациите в България. Има различни по тематика и мащаб проявления на гражданска активност, а степента им на въздействие и ефектът от тях са с променлив успех. Нормативната база, в която работят НПО на местно и на национално ниво не регламентира в достатъчна степен общественото участие и това дава възможност на институциите да пренебрегват или формализират гражданските инициативи и предложения.

Съществуват множество изследвания на законовата регламентация и устойчивостта на гражданските организации, на свободата на медиите и отвореността на местните власти към гражданите и НПО. Те показват в динамика развитието на институционалната среда, касаеща възможностите за участие. Но все още не е правено задълбочено, цялостно изследване на проявленията и най-вече – въздействието на гражданските инициативи и следата, която те оставят след себе си. Дали развиващата се среда действително предизвиква по-голяма активност и дали мобилизирането на обществена енергия води до конкретни промени в политиките и решенията, вземани от избраните да управляват?

Индексът на гражданското участие в България

В отговор на тези въпроси Форум Гражданско Участие се зае с предизвикателната задача да следи периодично три взаимосвързани аспекта на гражданското участие. От една страна – средата, в която то се развива – при какви условия и на каква нормативна база протича диалогът между граждани и институции. От друга страна – колко често и какви инструменти използват гражданите и организациите, за да се включат в процеса на вземане на решения. И най-вече – какъв е ефектът от прилагането на различните механизми за гражданско участие, какво е въздействието им върху работата на местните и национални власти и решенията, които те вземат.

Дефиниция

За целите на изследването под „гражданско участие“ разбираме: ***„Действия и инициативи на граждани, граждански групи и организации, които водят до промяна в политиките и влияят върху управленските решения на различните нива“.***

Периодичност на изследването

Методологията е разработена през 2015 година от Форум Гражданско Участие в партньорство с Български център за нестопанско право, с финансовата помощ на програмата за подкрепа на НПО в България по Финансовия механизъм на ЕИП и Фондация „Чарлз Стюарт Мот“. Изследването се извършва веднъж на две години, а резултатите се представят на Биенале на гражданското участие пред НПО, медии и представители на местни и национални институции. Изводите и препоръките служат за основа и идеи за по-добри стратегии за стимулиране на активното гражданско участие.

I. Области, измерители и източници на събиране на информация:

Област	Измерители	Източници на информация
1.Среда на гражданското участие	1.Законодателство; 2.Институционална среда;	1.1 Анализ на правната рамка; 1.2 Фокус група
2.Практики/проявления на гражданското участие	1.Инициативи на гражданско участие на национално и местно ниво; 2.Участие в обществени консултации; 3.Участие в обществено-консултативни съвети; 4. Активни граждани	2.1 Заявления за достъп до информация; 2.2 Анкетно проучване - въпросници,; 2.3. Омнибусно изследване за активността на гражданите
3.Ефект (води ли до промени гражданското участие)	1.Променени политики вследствие на гражданско участие;	3.1. Резултати от анкетните проучвания, 3.2 Фокус група

II. Подходи за събиране на информация:

Анализ на правната рамка - 2 експерти с подходящ профил подготвят доклад за правната рамка

Заявления за достъп до информация – за събиране на статистическа информация, за проявленията на гражданско участие;

Анкетно проучване за събиране на информация за проявленията на гражданско участие;

Социологическо (омнибус) проучване – за измерване на гражданската активност;

Фокус – група – състои се 10 души, представители на граждански организации, работещи на местно и национално ниво и в различни сфери и експерти. Участниците във фокус-групата дават оценка на измерителите в трите области.

III. Скала на оценяване:

По всеки индикатор се дава оценка между 1 (слабо) и 6 (отлично).

Оценки от 0 до 2 означават състояние на слабо или неразвито гражданското участие (липса на подкрепящо законодателство, липса или слабо развита институционална среда, липса или изключително спорадични прояви на гражданско участие, нулев ефект от проявленията на гражданско участие.)

Оценки 3 и 4 означават състояние на развиващо се гражданско участие. (Има законодателство, регламентиращо формите на гражданско участие, отделни форми на гражданско участие се практикуват, има институции и граждани, които считат участието за важно, но все още ефектът от гражданското участие не е видим и все още ползите от гражданското участие не са ясно разбрани.)

Оценки 5 и 6 означават състояние на развито гражданско участие. (Наличие на закона и институционална среда, подкрепящи развитието на формите на гражданско участие, практикуване на различни форми на гражданско участие, разбиране у гражданите, че реално участват при вземането на решения, а по отношение на институциите – че гражданското участие е елемент от процеса на вземане на решения).

Период на изследване на индекса – веднъж на две години.

Лимит за обема на индекса – до 5 страници.

ОБЛАСТ 1: СРЕДА НА ГРАЖДАНСКОТО УЧАСТИЕ

Законодателство (правна рамка)

- Уредени ли са на законово ниво различни форми на пряка демокрация – като референдуми (национален и местен), граждански инициативи и др.
- Законът позволява ли гражданите сами да инициират референдуми и други форми на граждански инициативи;
- Регламентирано ли е задължение на институциите да изпълняват решенията, взети чрез референдуми и други форми на пряко участие на гражданите?
- Регламентирано ли е задължение на институциите да провеждат обществени консултации на закони, политики и стратегически документи?
- При провеждането на обществени консултации, регламентирано ли е задължение на институциите да:
  - Публикуват текстовете на документите за консултиране;
  - Предвиждат минимален срок за провеждане на консултации и задължение за обратна връзка за получените и приети предложения и мотиви за отхвърляне на останалите;
  - Организируют работни групи, фокус групи, анкети и други форми за консултиране на текстовете на актовете, които ще се приемат.
- Уредени ли са на законово ниво възможности за гражданите/гражданските организации да:
  - Участват в консултирането на закони, политики и стратегически документи, подготвяни от институциите;
  - Участват в обществени/ граждански и други форми на консултативни съвети;
  - Подават сигнали/ жалби/ предложения до институциите;
  - Право на публични кампании и застъпничество; Да участват в заседанията на комисии на публично избрани органи (пр. комисии на Народно събрание , на общински съвети);
  - правят предложения за включване на теми, които да бъдат законодателно уредени
- Задължени ли са институциите да обявяват законодателните си програми (в това число на стратегически документи) предварително (пр. в началото на мандата си, в началото на всяка календарна година от мандата);
- Регламентирано ли е задължение на институциите да публикуват стенограми от заседания на публично избраните си органи (пр. от заседания на комисии в Народното събрание, Общински съвети, Министерски съвет).
- Законопроектите съпътстват ли се от обяснение дали е проведена обществена консултация и какъв е резултат от нея?
- Регламентирано ли е правото на гражданите на протести, митинги и събрания?
- Законодателството, свързано с гражданското участие, стимулира или затруднява гражданската активност?

Институционална среда

- Има ли активни граждански организации или неформални групи, които се включват в обществени консултации или влияят на формирането на политики (на национално и местно ниво)?
- Имат ли капацитет гражданските организации да участват в процеса на вземане на решения?
- Съществуват ли мрежи/ коалиции/ обединения на организации, борещи се за общи каузи?

- Използват ли се активно социалните мрежи за изразяване на гражданска позиция, за консолидиране на мнение, за застъпнически кампании?
- Част ли е от държавната политика принципът на партньорство и на включване на гражданските организации в процеса на вземане на решения? Има ли приети стратегически документи/ стандарти в тази посока?
- Под какви форми се изразява държавната политика за гражданско участие:
  - Има ли Интернет страница/раздели на страниците на институциите, които да се използват за онлайн консултации?
  - Има ли на ниво институции отдел/длъжностно лице, което да отговаря за взаимодействието с гражданските организации?
  - Държавата залага ли в бюджета средства за организиране на обществени консултации?
  - Има ли капацитет държавната администрация да организира и провежда обществени консултации
- Има ли пречки, затруднения за развитие на институционална среда за участие, поставяни от държавата
- Отразят ли медиите коректно гражданските инициативи и резултата/ ефекта от тях?

ОБЛАСТ 2: ПРАКТИКИ/ПРОЯВЛЕНИЯ НА ГРАЖДАНСКОТО УЧАСТИЕ

- 2.1. Инициативи на гражданско участие на национално и местно ниво;
- 2.2. Участие в консултативен процес по подготовката на закони, политики, стратегии
- 2.3. Участие в обществени консултативни органи

ОБЛАСТ 3: ЕФЕКТ (ВОДИ ЛИ ДО ПРОМЕНИ ГРАЖДАНСКОТО УЧАСТИЕ)

- 3.1. Промяна в нормативната рамка/ в политиките - Как се е променил политическият, икономически и социален контекст в резултат на гражданските инициативи?
- 3.2. Постигнати ли са и в каква степен целите на инициативата/ ите? Постигната ли е промяна в разглежданите проекти на документи/ решения? А в отношението на институцията/ ите?
- 3.3. Промяна в гражданската активност – наблюдава ли се повишена активност, капацитет на организациите и ефективност на инициативите?
- 3.4. В кои сфери е най-ефективно гражданското участие? Кои форми на гражданско участие са най-ефективни?
- 3.5. Какви стъпки са предприети, за да се продължи започнатото чрез гражданската активност? Кой работи по следващите стъпки и как са включени гражданите?